

Koloniale wandeling Oudeschild: de glorie tijd van Oudeschild

Verhalen

De Reede van Texel

De Reede van Texel was al in de 15de eeuw een begrip. Schepen die vanuit plaatsen aan de Zuiderzee vertrokken, gingen op de Reede van Texel voor anker om bij gunstige wind uit te varen naar de Oostzeelanden, Frankrijk, Spanje, Portugal en later ook Oostindië, de Caribische eilanden en Suriname. Vooral in de 17de en 18de eeuw was het een drukte van belang. Schepen werden geladen en gelost. Loodsen en bevoorradingsbootjes voeren af en aan. Het Texelse water uit de Wezenputten (waarover straks meer), dat de schepen innamen was beroemd om zijn houdbaarheid.

Harmanus Lambertszoon Kikkert (1749-1806)

Er is niet veel bekend over Harmanus Lambertszoon Kikkert. We weten dat hij geboren, getogen en overleden is op Texel. Hij is meerdere malen in dienst geweest van de VOC. Eerst als kwartiermeester. En later als derde stuurman. Hij trouwde in 1776 met Aagje Klaas Luijtsen (1756-1797) en kreeg bij haar zes kinderen waarvan er maar twee volwassen werden. Bijzonder is dat persoonlijke brieven van Aagje aan Harmanus bewaard zijn gebleven. Daardoor weten we wat het voor een vrouw betekende als haar man maanden, soms jarenlang op zee verbleef. In het nationale archief van Groot-Brittannië stuitte historicus Perry Moree op een volledige reeks brieven van een Texelse zeemansvrouw aan haar man die als stuurman voor de VOC voer. De brieven van Aagje aan Harmanus. In 1781 werd een vloot van de Verenigde Oost-Indische Compagnie bij Kaap de Goede Hoop het slachtoffer van een Engelse aanval. Stuurman Harmanus Kikkert behield het leven, maar zijn persoonlijke bezittingen, waaronder negentien brieven die zijn vrouw hem tijdens zijn reizen had geschreven, werden oorlogsbuit. De vondst is uitzonderlijk omdat de brieven het verhaal van de achterblijvende familieleden vertellen. We lezen over de eenzame nachten van Aagje, de omgang met haar schoonfamilie, haar dagelijkse zorgen en haar verlangen naar haar Kikkertje lief. In de laatst aangetroffen brief vertelt ze haar man dat een van hun zoontjes overleden is. Aagjes brieven zijn levendig en teder, vol dagelijkse details maar ook met menselijk drama. Ze geven een prachtig beeld van het dagelijks leven ruim tweehonderd jaar geleden. Na zijn tijd bij de VOC is Hermanus burgemeester van Texel geweest; weer later was hij zaakwaarnemer voor gestrande schepen en schout en strandvonder van Texel. Op 4 juli 1806 is hij met zijn gezin vertrokken naar Amsterdam. Hij overleed in datzelfde jaar in Den Burg op Texel.

Fregat De Pieter Anthony

Het fregat De Pieter Anthony vertrok in de winter van 1822 vanuit Amsterdam via Texel naar Suriname. De eigenaar van het schip had een jaar daarvoor een stuk jungle in Suriname gekocht met de bedoeling er een koffieplantage aan te leggen. Het ruim van het schip was afgeladen met bouwmaterialen, gereedschappen en allerhande stukgoed, zoals serviezen. Allemaal spullen die niet goed verkrijgbaar waren in Suriname. Het schip sloeg lek op een zandbank bij het uitvaren uit het Marsdiep. Het werd op de Zuidwal gezet voor reparatie, maar dat is niet gelukt. Bij vloed liep het ruim vol water en slechts een deel van de lading kon eruit gehaald worden. Van de koffieplantage is niets meer gekomen. Wel zijn stukken van de lading geborgen en te bezichtigen in Museum in Museum Kaap Skil.

Fort De Schans

Fort De Schans is in 1574 gebouwd in opdracht van Willem van Oranje ter bescherming van het eiland Texel tegen de Spanjaarden. Tegen Spanje vocht Nederland van 1568 tot 1648 een onafhankelijkheidsoorlog uit. Door de bouw van het fort konden de schepen die het Marsdiep

invoeren gecontroleerd worden. Het fort is een eeuw later uitgebreid met kazernes, poorten en een kruitmazijn. Het fort speelde toen een belangrijke rol in de bescherming van de schepen van de VOC die op de rede van Texel lagen te wachten op een goede wind om uit te zeilen. Het fort werd in die tijd ook gebruikt als gevangenis en rechtbank. Het is bekend dat er ook executies plaatsvonden. In de jaren 1810 tot 1813 toen Nederland deel uitmaakte van Napoleontisch Frankrijk werd Fort De Schans uitgebreid en versterkt. Aan de zijkant werden twee forten Lunette en Redoute aangelegd als extra verdediging. Napoleon zelf heeft de forten nog geïnspecteerd. Na de Franse tijd raakte het fort in verval. De stenen van het fort werden gebruikt om huizen te bouwen in Oudeschild. Later werd een deel van het fort afgegraven om de Waddendijk te versterken. Eind jaren negentig van de vorige eeuw is het fort gerestaureerd en zo veel mogelijk terug gebracht naar de situatie rond 1813.

Georgiërs

Op de begraafplaats van de Georgiërs op de Hoge Berg ligt het merendeel van de Georgiërs die omgekomen zijn toen ze in opstand kwamen tegen de Duitsers op 6 april 1945. Het zijn goed onderhouden, naamloze graven, die herinneren aan de bloedige strijd die zich op het eiland heeft afgespeeld. Toen de nederlaag van Duitsland zich aftekende zette de Duitse legerleiding ook eenheden in die bestonden uit krijgsgevangenen van het oostelijke front. Hiertoe behoorde het 822ste Georgische infanteriebataljon dat op 6 februari 1945 naar Texel kwam. Het bestond uit 800 Georgiërs en 400 Duitsers. Sommigen waren vrijwillig in dienst getreden, anderen om te ontkomen aan de erbarmelijke situatie in de krijgsgevangenkampen. Toen het er naar uitzag dat de Duitsers de oorlog zouden verliezen, vreesden de Georgiërs voor hun leven. De Sovjets beschouwden alle soldaten die voor de Duitsers gevochten hadden als landverraders. Terug naar huis konden ze niet. Om zich te rehabiliteren kwamen ze in opstand. In de vroege morgen van 6 april waren al meer dan 450 Duitsers vermoord in hun slaap. De Duitsers stuurden versterking naar Texel om de opstand de kop in te drukken. Na een bloedige strijd van 5 weken wisten de Duitsers de Georgiërs er onder te krijgen. Er kwamen 565 Georgiërs, 120 Texelaars en 800 Duitsers om het leven. De oorlog op Texel duurde tot 20 mei en wordt 'Europa's laatste slagveld' genoemd.

Huize Brakenstein

Oorspronkelijk heette het huis 'huis aan de put', omdat tegenover het huis de Wezenputten liggen. De putten leverden door het ijzergehalte van het water goed drinkwater met een lange houdbaarheid. De schepen van de VOC werden alle bevoorrad met het water uit deze Wezenputten. Het water bleef tot Kaap de Goede Hoop drinkbaar. De naam Brakenstein kreeg het huis in de 18de eeuw toen het door huwelijk en vererving in handen kwam van de familie Braak, een aanzienlijke familie van zeeofficieren. Na de Tweede Wereldoorlog raakte het huis in verval. Brakenstein is nu een gemeentelijk monument en wordt particulier bewoond.

Wezenputten

De Wezenputten werden beheerd door de regenten van het algemene weeshuis in Den Burg. De opbrengst van de verkoop van het drinkwater was dan ook voor het weeshuis. Het water van Texel was van levensbelang omdat het lang houdbaar was. De schepen konden pas bij Kaap de Goede Hoop weer vers drinkwater inslaan. Vanaf 1676 moesten ook Texelaars die gebruik maakten van het water daarvoor betalen. De geldkist waarin de opbrengst van de waterverkoop bewaard werd, staat in Museum Kaap Skil. Het drinkwater uit de putten werd met een pomp in houten vaten gegoten die klaar lagen in sloepen. Op de Skilsloot voeren de bootjes met gevulde vaten af en aan. Omdat de sloot niet tot de dijk doorliep moesten de vaten uit de bootjes worden uitgetild en naar de dijk gebracht. Later werd de Skilsloot verlengd tot aan de dijk. Daar werden de vaten over de dijk in andere sloepen getakeld die het vervolgens bij de schepen afleverden. Van de vijf waterputten zijn er nog twee over.

Buurtje

Behalve water namen de schepen op Texel schapen in als proviand voor onderweg. Aan het einde van de Skilsloot, op de plaats waar de watervaten over de dijk gehesen werden, heerste in de VOC-tijd grote bedrijvigheid. Hier waren herbergen en huizen van plezier gevestigd en zo ontstond de naam Jeneverbuurtje. Na een maandenlang verblijf op zee verbrasten veel zeelieden hier in enkele dagen hun zuurverdiende geld. De officiële naam van deze straat is nu 't Buurtje.

Bronnen

Museum Kaap Skil, www.kaapskil.nl

Oneindig Noord-Holland <https://onh.nl> verhalen

<https://www.dbnl.org/tekst/bio>

Wandelroute Noordkaap-Texel Natuurmonumenten, [https:// www.natuurmonumenten.nl](https://www.natuurmonumenten.nl) natuurgebieden Texel Route

Moree Perry, e.a. , *Kikkertje lief, Brieven van Aagje Luijtsen, tussen 1776 en 1780 geschreven aan haar man harmanus*

Kikkert, stuurman in dienst van de VOC, 2003

<https://www.natuurmonumenten.nl> > [natuurgebieden](#) > [fort-de-schans](#)

https://nl.wikipedia.org/wiki/Opstand_van_de_Georgiërs